

Verslag van de laatste weken van de oorlog

Opmerking vooraf

Van dit dagboekverslag is de schrijfster bij ons niet bekend. Aan de hand van de tekst denken wij dat zij tijdens de Tweede Wereldoorlog op een boerderij aan de oostkant van Rijen woonde.

Hier staat beschreven wat er in de laatste weken van de oorlog in Rijen en omgeving zoal gebeurde.

Zondag 3 september 1944

We maakten we het laatste bombardement mee op het vliegveld hier. Het was een zware luchtaanval en duurde ongeveer 20 minuten aan een stuk door. De kerk van Hulten werd hierbij totaal vernield. Ook de grote fabriek 'De Noord-Brabander' brandde totaal uit. Maar slachtoffers vielen er wonder boven wonder niet.



De Noord-Brabander na 3 september 1944

4 september

Er werden er valse berichten uitgezonden dat de Tommies al in Breda waren. Er stegen nog 35 Duitse vliegtuigen op en toen begonnen ze met het vliegveld in de lucht te blazen, dat niet zo gauw gebeurd was. Het heeft daar zowat 10 dagen gebrand. Ook hadden er veel ontploffingen plaats. De nacht van 4 september is wel de verschrikkelijkste nacht geweest welke ik tot op heden toe meemaakte. Er werden verschillenden prachtige gebouwen in brand gestoken. Eerst de fabriek van A. van Dongen, waarin bij dat beetje dat er van de Duitsers inzat nog vele prachtige meubels, wollen dekens en nog andere kostbare spullen zaten. Er werd daar voor ca. 100.000 gulden vernield. Even later stond de fabriek van Smeekens en ook die van de Wijs in brand, dat veel lawaai maakte van de munitie die er in zat. Daarna de fabriek van Theeuwes en het jongenspatronaat. Ook het meisjespatronaat stond in lichter laaie, waarbij de daaraan gebouwde pastorie en ook de kerk veel gevaar liep. Maar door krachtdadig optreden van de Rijense brandweer bleef de kerk en nog een gedeelte van de pastorie gespaard. Maar het was nog niet genoeg ook de pas vergrote jongensschool en het nieuwe pakhuis brandden totaal af. Ook werden er enkele gebouwen inwendig vernield die niet in brand wilden vliegen. Het geheel was een verschrikkelijk schouwspel wat ik nóóit vergeet. Ook tegen de morgen hadden er verschrikkelijke ontploffingen plaats welke al de huizen in de omgeving deed schudden.



Restanten van de looierij van Theeuwes

13 en 14 september

Er hadden weer ontploffingen plaats wat ik onmogelijk kan beschrijven, zo hard als dat ging, er waren dan ook verschrikkelijk veel ruiten vernield uren in de omtrek en ook veel muren scheurden.

15 september

Op die dag¹ werd waarschijnlijk door onvoorzichtigheid met het schoonmaken van een geweer, het veertienjarige meisje Riet Leenaars dodelijk gewond, terwijl ze aan tafel zat te eten.



17 en 18 september

Er kwamen ontzettend veel Tommies heel laag over vliegen. Het waren zware transportvliegtuigen met daarachter zweefvliegtuigen die in Arnhem geland zijn. Met het terugvliegen vlogen ze zo laag dat men ze duidelijk kon zien zwaaien. Het was wekelijks een lust om te zien. De meeste mensen dachten dat we nu wel gauw van de Duitsers af zouden zijn, maar voor de tweede maal viel het tegen. Bij de slag om Arnhem vielen 1200 doden (Engelse en Poolse).

24 september

Er werden pogingen gedaan om mannen en jongens op te pakken. Ze moesten zelfs on de H. Mis gaan lopen, maar ze konden er geen te pakken krijgen.

26 september

We kregen inkwartiering van 2 manschappen en 7 paarden voor 6 dagen.

29 september

De 18 jarige Nellie Gillis die 's morgens naar de kerk ging werd door de Duitsers meegenomen en men wist na vier dagen met veel moeite weer thuis te krijgen.

1 oktober

Weer vlogen hier veel Engelse jagers waarvan er een vlakbij ons huis een benzinetank liet vallen met nog wel 50 liter benzine erin.

5 oktober

We kregen inkwartiering van tien leden van de pantser troepen van het zogenaamde dooskoppen-regiment voor 2 dagen. De naam zegt het al, wat voor mensen dat waren, maar ik moet toegeven dat dat heel erg mee viel, ze gedroegen zich heel goed en hebben wij er zo goed als geen schade van gehad. Ook stonden er drie zware pantseragens hier vlak bij ons huis. Die dag kwamen ook weer ontzettend veel Engelse bommenwerpers hierover en vlogen in richting van Duitsland. Ook was het druk met jagers die in het vervoer mitrailleurden. Het huis van Biemans werd hierbij zwaar beschadigd en een zoon van Biemans werd in zijn schouders geraakt. Ook mevrouw de Bruijn werd gewond en haar paard gedood.

5 en 6 oktober

Het front kwam al zo kort bij dat we niet naar bed durfden.

¹ Op het bidprentje staat dat zij is overleden op 9 september 1944

6 oktober

We dachten dat de Tommies elk ogenblik hier konden zijn, maar voor de derde keer viel dit tegen want op 8 oktober was het heel de dag weer stil en hoorde men in de verte schieten, ze waren waarschijnlijk teruggeslagen.

10 en 11 oktober

De Duitsers kwamen zowat heel de dag om paarden te vorderen, ze gingen dan verschrikkelijk te keer en vooral 11 oktober werden ze bij ons zo bang gemaakt, dat niemand bijna meer durfde te blijven. Men stond al te beven als men een Duitser zag komen. Een keer kwamen ze met 10 man tegelijk en dreigden te schieten en de boel in brand te steken als men de paarden niet ging halen. Ze wisten zeker dat wij twee paarden hadden. 's Avonds acht uur kwamen ze weer om een kar en bij onze buurman om een paard want ze moesten een stuk of vijf gewonden gaan halen. Maar dat was maar een smoes natuurlijk want wij hebben van het paard en de kar nooit meer iets teruggezien. In Gilze hadden ze die weer veel ontploffingen. De watertoren werd in de lucht geblazen, ook het raadhuis dat nog maar net gebouwd was en nog een graanmolen, ook gedeelte van de grootste fabrieksschouwen werd er stukgeschoten.

12 oktober

Er werden hier wel 20 paarden uit de wei gehaald, ook in Gilze werden veel paarden en koeien door de Duitsers gestolen.

13 oktober

's Morgrens om 5 uur hingen er heel veel lichtkogels zodat het wel zo licht was als midden overdag. Ook 13 en 14 oktober zweefden er heel veel, iemand had er zo'n 200 geteld in een uur tijd.

15 oktober

Voor de middag was het prachtig helder weer, de jagers maakten daarvan gebruik, ze beschoten wel vier maal in die tijd hier in Rijen het vervoer. Het knetterde af en toe heel hard. 's Avonds om zes uur kregen we weer inkwartiering van zes Duitsers en zes paarden.

18 oktober

Ook onze wagen op luchtbanden werd in beslag genomen. Weer werden verschillende paarden meegenomen.

20 oktober

We kregen een wagen op ijzeren banden van de weermacht in bewaring in ruil voor onze wagen.

22 oktober

Er werd weer wat harder geschoten en kregen we weer wat hoop. Ook werden die dag van veel jongens hun persoonsbewijs afgenomen en ze moesten 's anderdaags bij de meisjesschool zijn met een schop om kuilen dicht te gooien. 's Avonds om half twaalf vertrokken onze 'logees' die juist een week waren geweest.

23 oktober

Uit angst dat ze de varkens meenamen, wat al op veel plaatsen was gebeurd, hebben we de grootste maar geslacht en in een grote kist in de grond gestopt voor de veiligheid. En het was juist op tijd, want 's avonds kregen we weer nieuwe 'gasten'. Zes mannen en tien paarden. Ook was er die avond een grote brand uitgebroken in Dongen waarbij vijf boerderijen, twee burgerhuizen en een café totaal

uitbrandden. Ook kwamen hierbij negen mensen om het leven, waaronder vijf burgers en vier soldaten. De brand was waarschijnlijk veroorzaakt door onvoorzichtigheid daar een paar van die gebouwen vol munitie zat.

25 oktober

Weer vijf paarden werden gevorderd hier in Rijen.

27 oktober

's Morgens vertrokken de laatste Duitsers hier bij ons. Men zag toen al dadelijk dat er iets bijzonders aan de hand was. Men zag verschrikkelijk veel Duitse troepen zich terugtrekken, kanonnen met zes paarden ervoor gespannen, pantserwagens en voetgangers, van alles zowat. Ook werd er een rij soldaten opgesteld in de akkers, van het station tot aan de Moerstraat die zich daar in de grond hebben gegraven. s' Middags om vijf uur kreeg 't Laareind de boodschap dat ze binnen een uur ontruimd moesten zijn. Bij al deze mensen bleef er een thuis daar zij alles



Op de achtergrond het pand van Adriaansen

lang niet konden meenemen. Deze jongens werden allen door de Duitsers meegenomen. Om zes uur zagen we al Engelse tanks. In Hulten werd Louis de Jonge raak geschoten omdat die voor een spion werd aangezien. Aan het station hadden gevechten plaats, waarbij het huis van Adriaansen werd vernield. Men durfde niet naar bed gaan en waren genooddaakt in de schuilkelder door te brengen. In de voornacht werd er weer veel geschoten. Op drie plaatsen hier in Rijen zag men het branden. Ook in Hulten brandden er drie boerderijen af. Tegen de morgen werd het gelukkig weer wat rustig.

28 oktober

Toen het wat licht werd begonnen ze weer veel te schieten en durfden we niet uit de schuilkelder te komen. Om 10 uur zagen we veel pantserwagens door het dorp rijden en ze begonnen daar het 'Wilhelmus' al te zingen. Maar ze hadden te vroeg gezongen want het ergste moest nog komen. In de namiddag werd er verschrikkelijk veel geschoten. De granaten vlogen over de daken en werden veel huizen zwaar beschadigd, zeker wel 'n vijftig, ook de kerktorren werd zwaar beschadigd en de klok werd eruit geschoten. Maar ons huis bleef 'God zij dank' gespaard. Er was geen ruit kapot en ook geen muren gescheurd.

Het vijftienjarig meisje Net Stuijk werd gedood en haar andere zus gewond. Ook werden er nog vier anderen die door de Tommies naar het ziekenhuis werden gebracht. Hier bij ons kwam de eerste tank om 14.30 uur aan. Er werd meteen een foto gemaakt van ons en een paar buurtbewoners. Ook hebben we nog een praatje met hen gemaakt. Ook de volgende nacht brachten we door in de schuilkelder.



Antonia Cormelia Stuijk

Zondag 29 oktober

Op de markt² hier kwamen mortierbommen terecht, zij werden door de Duitsers afgeschoten en vernielden daar acht huizen. Ook vielen er drie slachtoffers, pas getrouwde mensen o.a.: A. van Loon, L. Smulders en mevr. van der Steen, die allen hun wederhelft moesten achterlaten. Ook bij de kerk

² Het Burgemeester Sweensplein

werden twee huizen vernield. Het was die dag niet bekwaam om naar de kerk te gaan al was het feest van Christus koning. in de namiddag was het weer rustig er ging men naar de kapotte huizen kijken en wat met de Tommies praten, die intussen heel Rijen bezet hadden. 's Avonds werden we telkens opgeschrikt door een mitrailleur die hier vlak voor de deur stond. Ook stond hier vlakbij een kanon de Duitsers te beschieten die nog in Dongen zaten.

Opmerking:

Volgens het officiële overzicht van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog waren dit de slachtoffers.

<i>Louis Joseph Jean Smeulders</i>	<i>Louis</i>	<i>37 j.</i>	<i>29-10-1944</i>
<i>Antonius Laurentius Petrus van Loon</i>	<i>Antoon</i>	<i>30 j.</i>	<i>29-10-1944</i>
<i>Maria Josepha Anna Petronella Antonia Theeuwes - Baijens</i>	<i>Ria</i>	<i>33 j.</i>	<i>29-10-1944</i>

30 oktober

's Nachts vertrokken de laatste Duitsers die nog op Steenhoven zaten. Met al dat gedoe zat men zonder gas, licht en waterleiding en moest men 's avonds om zes uur binnen zijn.

31 oktober

Overall kwamen de vlaggen opdagen, dat was een mooi gezicht.

1 november

Er moesten veel mensen op het vliegveld gaan werken, nu niet voor de Duitsers, maar voor de Engelsen. In Gilze brachten ze het er beter af dan wij in Rijen, daar werden twee mensen³ gedood en twee boerderijen brandden af. Maar de kerk werd grotendeels vernield. In Molenschot was een dode⁴, maar brandden 13 boerderijen af.

4 november

Op het vliegveld liet men verschillende mijnen ontploffen die daar nog lagen, zodat de ramen weer stonden te trillen. Ook kreeg een gedeelte van Rijen weer stroom van half zes tot tien uur. We mochten niet veel stroom gebruiken, maar één lamp of 'n radio. De Rowi⁵ draaide stroom daarvoor.



lederfabriek Rowi

5 november

De eerste Engelse jagers stegen op. In de namiddag trok onder zéér grote belangstelling de harmonie door de straat, wat je echt goed deed na zoveel angstige dagen.

8 november

De waterleiding was ook weer gemaakt.

8 en 9 november

Er trokken heel de dag Engelse tanks in de richting Tilburg.

³ De schrijfster refereert hier aan de bevrijding van Gilze op 27 oktober 1944, Volgens onze gegevens was er één slachtoffer: Jos Clemens

⁴ Bij de bevrijding van Molenschot op 28 oktober 1944 werd Maria Adriana Diepstraten dodelijk getroffen door een granaatscherf. Zij was 69 jaar.

⁵ Lederfabriek in Rijen, stond aan het Koolaspad tegen de spoorlijn aan

9 november

Heel Noord-Brabant was bevrijd en mocht men weer tot 22.00 uur op straat.

11 november

We kregen voor het eerst weer een krant sinds twee maanden. Ook moesten die dag vele boeren met hun paard naar de taxatiemarkt. Wij moesten daar ook naar toe. Ze werden daar verkocht aan de gedupeerde boeren die geen paard meer hadden. Wij moesten toen het werk doen met een tweejarig paard.

18 - 20 november

Met een benzinemotor hebben we heel onze graanoogst gedorst omdat we met onze eigen dorsmachine niets konden doen vanwege het weinig stroom dat men kreeg.

19 november

Er werd een voetbalwedstrijd gehouden: de Tommies tegen RAC. De opbrengst was 680 gulden. Dit geld werd uitgedeeld aan de gedupeerden. Ook de harmonie was er aanwezig.

18 november

Weer kwamen verschrikkelijk veel Engelse bommenwerpers over. Ze vlogen in de richting van Duitsland en bombardeerden Münster.

24 november

Er werd bekend gemaakt dat de Nederlandse regering hier op het vliegveld zou landen. Overal hing weer de vlag uit en ook de harmonie was weer present. Maar na twee uur wachten werd gezegd dat ze in Eindhoven waren geland vanwege het slechte weer. Ook kwam die dag weer de eerste trein sinds vier weken.

6 december

We kregen 'Kwatta's'⁶ en bussen vlees op de bonnen en werd het stilletjes aan beter wat het eten betreft. Onze Toon werd onverwachts commies.

7 December

We moesten onze wagen die wij van de Duitsers gekregen hadden weer inleveren. Een paar dagen later kregen we weer een andere wagen, die niet zo zwaar was.

11 december

Ik ben naar Baarle-Nassau geweest om zout en gist te halen omdat dat hier nergens te koop was.

16 december

Hier kwamen weer heel veel 'vliegende bommen' over die in de richting van Antwerpen vlogen. Ook kwamen voor V1's over. Elke dag wel zo'n twintig stuks.

24 december

De gasleiding was weer gemaakt. Men had bijna vier maanden zonder gezeten.

⁶ Kwatta is de fabrieksnaam van de chocolade repen. De fabriek stond in Breda

25 december

In Rijen kwam een heel leger Canadezen aan, ze werden bijna huis voor huis ingekwartierd. Op sommige boerderijen wel dertig of veertig. Ook bij ons kwamen er vier. Maar op 29 december vertrokken ze weer.

31 december

We hebben Oud en Nieuw gespeeld met twee Canadezen, dat was erg gezellig want ze hadden allebei een muziekinstrument dat ze bespeelden.

1 januari 1945

Er kwamen nog verschillende Duitsers overgevlogen, maar ze werden flink door de Engelsen beschoten. Ook wierpen ze nog lichtkogels uit boven Gilze. Een vierendertig jarige man⁷ werd gedood en een vrouw gewond. Ook in Hulten werden vijf mensen gewond.

2 januari

Een V1 viel zo kortbij dat ramen en deuren open vlogen.

3 januari

Het scheen of de Moffen weer terugkwamen, overal in de omtrek kwamen weer granaten terecht waarbij gewonden vielen.

10 januari

In Dongen kwam weer een V1 terecht waarbij driehonderd mensen gewond en zeven huizen zwaar beschadigd werden. Nadien kwamen er nog veel meer van die gemene V1's over waarbij veel doden en gewonden vielen. In 't Ginneken zelfs twintig slachtoffers.

8 februari

Een V1 kwam in Oosterhout op een boerderij terecht waarbij alle bewoners bestaande uit elf personen om het leven kwamen.

5 maart

De eerste trein reed weer. Hij was versierd met vlaggen en kransen.

29 maart

Met witte donderdag kwam de laatste V1 (hier tenminste) door de lucht gerateld.

11 april

We kregen 'n evacu  die bevrijd was maar nog niet naar huis kon.

13 april

President Roosevelt overleed ten gevolge van een hersenbloeding.

29 april

Voedselpakketten werden uitgeworpen per vliegtuig in de steden waar grote honger was.

⁷ Petrus Joannes Jansen uit Gilze

5 mei

Het grote nieuws werd bekend gemaakt dat heel Nederland bevrijd was. De klokken begonnen te luiden en de harmonie begon het Wilhelmus te spelen (die waren toevallig aan het repeteren). Overal werd er gefeest en gedanst. En overal vuurwerk en vreugde nu de oorlog voorbij was. Dit zal men niet gauw vergeten!